

VI. CZEGLÉDY SÁNDOR HOMILETIKÁJÁNAK HELYE A NÉMET HOMILETIKÁK KÖZÖTT

Hogy válaszolni tudjunk arra a kérdésre, hol helyezkedett el Czeglédy Sándor homiletikai tanítása kora homiletikai között, meg kell ismernünk a homiletikára nagy hatást gyakorolt német kortársainak prédikáció értelmezését.

VI.1. A dialektikus szellemiségű homiletika

A sort Barth Károllyal (1886-1968) kell kezdenünk. Egyrészt azért, mert munkásságával a 20. század teológiájában új korszak kezdődött, másrészt pedig azért, mivel Czeglédy Sándor teológiai gondolkodásmódjára is nagy hatással volt. A barthi fordulat azért jelentős határköve a gyakorlati teológia történetének, mert Barth Károly életműve, egyháztörténeti jelentősége nem kisebb esemény, mint Isten Igéjének újrafelfedezése. Az ő érdeme az, hogy tulajdonképpen az egész teológiát gyakorlati teológiává, az egyházi szolgálat és az igehirdetés tudományává tette.⁴⁶⁶

Barth Károly kemény kritikával illeti Friedrich Schleiermacher-t, a modern teológia atyját és szembeszáll vallásfelfogásával, amely az érzelemben és az emberi élményekben kereste a vallás lényegét.⁴⁶⁷ Barth Károly alapvető homiletikai felismerése az, hogy a schleiermacheri tanítással szemben a prédikáció nem vallásos beszéd (religiöse Rede), hanem Istennek az Ő népéhez szóló élő szava, hiszen az igehirdetésben Isten maga szól Lelke és Igéje által az emberhez.⁴⁶⁸ Barth Károly 1966-ban kiadott Homiletikájában arról olvashatunk, hogy a prédikáció Isten Igéje, amelyben Ő maga szól hozzánk a bibliai textus szabad előadásában elhangzó és a jelen emberének szóló ma-

466 BOROSS: Bevezetés a gyakorlati teológiába, 48.

467 BARTH: Das Wort Gottes und die Theologie, 164. Friedrich Schleiermacher-ről így ír: „Nála legvégzetesebb módon homályban marad, hogy az ember emberként (...) menthetetlen nyomorúságban él, nem lesz világos, hogy (...) Istenről beszélni valami egyebet jelent, mint kissé emelt hangon az emberről beszélni.” (uo.)

468 BOROSS: Bevezetés a gyakorlati teológiába, 89.

gyarázatában, amelyet a hivatásában engedelmeskedő egyház egy erre rendelt tagja tart.⁴⁶⁹

Az első és legfontosabb, amiben a reformáció megújulást hozott, az az Isten Igéje jelentőségének felismerése volt,⁴⁷⁰ így a reformátorok erre a két szóra tették a hangsúlyt: „Isten szól”. Barth Károly, aki újra a reformátori megértéshez akarta visszavezetni az egyházi igemagyarázókat, ugyancsak így fogalmazott: „*Deus dixit*”.⁴⁷¹ Ez volt Barth Károly homiletikai kiindulópontja, hogy Isten megszólalt, Isten szól. Az embernek, az emberinek ezért teljesen el kell tűnnie az igehirdetésből. A prédikációban egyedül Isten szólalhat meg. Az újreformátorinak is ismert barthiánus teológia ezáltal az emberi cselekvést a félhomályba száműzte az Ige cselekvő jelenléte mellett. Isten akciójára került a hangsúly. Az emberi tényező nemcsak hogy másodlagossá vált, hanem elhanyagolhatóvá is. A kiindulópont Isten Igéje lett. A dialektika teológia az emberi tényezőre néző humántudományos ismereteket is feláldozta ennek a primátusnak az oltárán, s ezáltal az evangéliumhirdetés gyakorlatában az emberi tényező szerepe és felelőssége minimális lett. Mindezt oda vezetett, hogy ebben a megközelítésben kevés hely maradt az empiriának, az emberi cselekvésre reflektáló tudományos megismerésnek. Ez nem azt jelenti, hogy ezeknek az emberi cselekvésekkel kapcsolatos, tapasztalati úton szerzett ismereteknek ne lenne jelentősége, de annak érdekében, hogy az Ige elsőbbségét garantálni tudja, azokat csak szórványosan használta fel. Ezt a gondolkodást fedezhetjük fel a dialektika teológia gyakorlati teológiájában is, amely minden emberi cselekvést az isteni Ige történéséből magyaráz. Az Ige hirdetése az igekommunikáció egyetlen eszköze, ezért a dialektika teológia az embernek, illetve társadalomtudományos módszereknek csak szolgálóleány-szerepet tulajdonít.⁴⁷²

Wolfgang Trillhaas (1903–1995) három szemeszteren keresztül volt Barth Károly hallgatója Göttingenben, s ezt követően írta meg dialektikus szellemiségű homiletikáját *Evangelische Predigtlehre* címmel, amelynek első kiadása 1935-ben, második kiadása pedig utánnomásként 1936-ban jelent meg. Ezzel Wolfgang Trillhaas korszakalkotó könyvet írt, s munkája hosszú időn keresztül meghatározó műnek számított.⁴⁷³

469 BARTH: Homiletik, 30.

470 CZEGLÉDY: A reformáció által hozott megújulás a liturgiában és az igehirdetésben, *TtREL* I.27.c.187.72, évszám nélkül, 1–2.

471 BALLA: Az igehirdetés: közösség Istennel, 67.

472 KELEMEN: A gyakorlati teológia leíró és előíró jellege, 136.

473 i.m., 142–143. Az 1935-ben megjelent *Evangelische Predigtlehre* a Kolozsvári Teológián még az 1970-es évek végén is irányadó jellegű volt. Trillhaas homiletikájának bevezető-

A homiletikai munka azzal a tétellel, hogy a prédikáció Isten Igéjét akarja szólítani és Isten Igéje akar lenni, theocentrikus irányba terelődött. Trillhaas szerint „ezzel szinte kísértésbe esik az ember, hogy azt mondja, nem egy antropocentrikus, hanem egy theocentrikus prédikációfogalom kialakítására van szükség. Az egészen bizonyos, hogy az előbbire nincs szükség, mert az a prédikációt egy általunk kezelhető emberi lehetőséggé tenné. (...) De mit jelentene itt egy theocentrikus prédikációfogalom? Csak annyit jelenthet, hogy hipotetikusán, Istenből kiindulva gondolkodni, Istent az embernek a maga gondolkodási és cselekvési központjává tenni akarni.”⁴⁷⁴

Minket azonban olyan óriási minőségi különbség választ el Istentől, hogy bármennyire is próbálnánk önmagunktól megszabadulva, Istenből kiindulva gondolkodni, csak arra ébrednénk rá, hogy önmagunkon kívülre nem kerülhetünk, az antropocentrizmust el nem kerülhetjük. „Sem nem egy antropocentrikus, sem nem egy theocentrikus prédikáció-fogalom az, amire törekednünk kell. (...) Hanem amire igyekeznünk kell, az a nagyon pontos megismerése annak, hogy miképpen hordozza és alapozza meg Isten Igéje az egész egyházat a földön és (...) hogy magunkat őszintén ennek az Igének a vezetésére bízunk rá.”⁴⁷⁵

jében a prédikáció helyét és lényegét meghatározó dogmatikai megfontolásokat olvashatunk, amelyben a szerző tisztázza a liturgia és a prédikáció, valamint az Isten Igéje és a sákramentum egymáshoz való viszonyát. Ezt követően homiletikájában Isten Igéjét állítja fejtegetéseinek csúcsára.

Az első részben A prédikáció mint Isten Igéjének átadása címmel megállapítja, hogy a prédikáció Isten Igéje és csak akkor igazi keresztyén prédikáció az igehirdetés, ha attól az Igétől ered, amely kezdetben volt, Krisztusban megjelent és minden időben megmarad. A prédikáció mint arra irányuló kísérlet, hogy Istennek Igéjét hirdesse, isteni megbízás alapján történik. A prédikáció az Istennel szemben engedetlen emberhez fordul. Az a lehetőség, hogy elérje a célját az igehirdetés, vagyis Isten Igéjét szólhatja – egyedül Isten kezében van. De más célja nem is lehet, mint hogy Istennek Igéjét, tanítását, vizsgáztatását szólja.

A második rész Prédikáció és textus címmel az igehirdetésnek bibliamagyarázat jellegéből eredő metodikai kérdésekkel foglalkozik (a textus szükségszerűsége, a textus kifejtése). A harmadik rész A prédikáció mint beszéd címmel a prédikációnak az emberi beszéd jellegéből eredő metodikai kérdéseket vizsgálja (a textus mint gondolatilag megfogható közlés, az Ige szemléltethetősége, a prédikáció elrendezése). Végül a negyedik rész A prédikáció mint a lelkész szolgálata címmel az igehirdetésnek a pasztorál-teológiai és pasztorál-etikai részével foglalkozik, amennyiben az igehirdetésről, mint a lelkész szolgálatáról szól. (BARTHA: Trillhaas, Wolfgang: Evangelische Predigtlehre (recenzió), 323–324.)

474 TRILLHAAS: Evangelische Predigtlehre (1936), 39.

475 i.m., 41.

VI.2. A homiletika területén bekövetkezett empirikus fordulat

A II. világháborút követően, különösen pedig a hatvanas évek közepétől kezdve fordulat ment végbe a gyakorlati teológiában, amelyet empirikus fordulatnak szoktak nevezni.⁴⁷⁶ A sokáig egyeduralkodó dialektika teológia nyomán tájékozódó homiletika elvesztette normatív jelentőségét. Az új homiletika a barthi teológiának hátat fordítva antropocentrikus fordulatot vett,⁴⁷⁷ az empiria felé fordult, s a prédikációt már nem misztériumnak tekintette, hanem empirikusan megragadható, vizsgálható tárgynak.⁴⁷⁸

Az egyháznak nemcsak az egyháztaggokkal szemben kellett a tekintélyét helyreállítania, hanem saját felnövekvő teológusnemzedékével szemben is, hiszen az 1970-es protestáló-generáció egyik legkedvesebb támadási pontja az istentiszteleti prédikáció volt. Sok fiatal teológusnál az igehirdetés értéke nullára csökkent, mert úgy érezték, hogy a prédikáció nem megváltoztat, hanem inkább megköt és statikus.⁴⁷⁹

Ernst Lange (1927–1974) teológiai szemléletmódját markáns módon meghatározta az, hogy az egyház eltávolodott a hétköznapi élettől.⁴⁸⁰ Célja az volt, hogy segítse korának krízisben lévő igehirdetőit. Homiletikai tanításában a hallgatót emeli magasra, s úgy is mondhatnánk, hogy ő alkotta meg a hallgató homiletikáját.⁴⁸¹

Szerinte sikeres kommunikáció nélkül az egyház és a világ kapcsolatát kölcsönös értetlenség jellemzi. Az egyház nem érzékeli a világban előforduló élethelyzetek lényeges mozzanatait és a bennük megszólaló jajkiáltásokat, a világ pedig érdektelennek, szeretetlennek, magának valónak tapasztalja az egyházat. Ennek az áldatlan állapotnak nincs más megoldása, mint hogy az egyház megtanulja úgy hirdetni az evangéliumot, hogy a hallgatókkal a saját életükről beszél a Krisztustól vett ígéretek fényében. Lange híressé vált

476 CZEGLÉDY: Az istentisztelet pneumatológiai alapjai, *TtREL* I.27.c.187.71, 1981, 4.

477 KÁDÁR: A lelkesi hivatás, 13.

478 BOROSS: A gyakorlati teológia alapjai és önértelmezése napjaink teológiai vitájában, 343.

479 FEKETE: Ernst Lange – az igehirdetésről, 43.

480 LITERÁTY: Homiletika és retorika, 141.

481 FEKETE: Ernst Lange – az igehirdetésről, 40–41. Ernst Lange gyakorlati teológiai munkásságára emlékezve 2004. április 23-án halálának 30. évfordulóján a Pápai Református Teológiai Akadémián emlékülést tartottak. Ennek előadásanyaga konferenciakötet formájában is megjelent: KOCSEV, MIKLÓS (szerk.): Találkozások Istennel és emberrel. Ernst Lange gyakorlati teológiája. Pápai Református Teológiai Akadémia, Pápa, 2004.

mondata szerint tehát a prédikáció azt jelenti, hogy az igehallgatóval a saját életéről kell beszélnem.⁴⁸² A dialektika teológiával szemben kritikus távolságot tartva Lange homiletikájában a prédikáció helyére a „bibliai fogalmak nem-vallásos interpretációja” került, ami megkísérli az evangélium kommunikálását egy vallástalan világban.⁴⁸³ Az egyház és a prédikáció válságos helyzete késztette Langét arra, hogy komolyan vegye az igehirdetés szituációját, az igehallgatók helyzetét, s ezért dolgozta ki a homiletikai szituáció témáját 1965–1968 között.⁴⁸⁴ De nem csupán elméletben dolgozta ki modelljét, hanem Nyugat-Berlin külvárosában megvásárolt egy elhagyott raktárt és ebben kezdte el működését az úgynevezett Laden-Kirche. Alapelve az volt, hogy az egyháznak – kilépve belső életteréből – részt kell vennie a világ életében.⁴⁸⁵ Gert Otto (1927–2005), a mainzi egyetem gyakorlati teológusa a valláspedagógia felől érkezett el a gyakorlati teológiához. Saját homiletikáját „ellen-típusnak” értelmezte. Az 1976-ban kiadott *Predigt als Rede* című könyvének

482 LANGE: *Die verbesserliche Welt*, 84, 89. Lange megállapítja, hogy „csak akkor tudok a hallgatóval az életéről szakszerűen és nyíltan beszélgetni, ha előbb engedem őt velem beszélni. Csak maga az igehallgató tud bevezetni engem saját életének speciális problematikájába. Ez természetesen nem csupán információ kérdése, amelyet megfigyelés, látogatás, beszélgetés során szerezhetek meg. Ez a participáció problémája, a hallgatóm életsorsában való részvétele, érdeklődésem és részesedésem problémája. Annyira kell – a szó sajátos értelmében – benne lennem az ő életsorsában, amennyire csak lehetséges.” (LANGE: *Predigen als Beruf*, 59.) Lange hangsúlyossá teszi, hogy „a hallgatóval az életéről sohasem az én élettapasztalatom, nagyobb képzettségem, mélyebb bölcsességem vagy vallásos inspirációm bázisáról beszélek. Az életéről Krisztus ígéretének fényében, bibliai textusok alapján beszélek, ahogyan azt a Szentírás igazolja.” (i.m., 62.)

483 FEKETE: Ernst Lange – az igehirdetésről, 42.

484 A *Tézisek a prédikáció elméletéhez és gyakorlatához* című tanulmányában (LANGE: *Chancen des Alltags*, 321–330.), amelynek kivonata Fekete Károly tanulmányában található, (FEKETE: Ernst Lange – az igehirdetésről, 43–48.) a következőképpen ír ennek jelentőségéről: A homiletikai szituáció az a szituáció, amely kihívást jelent a prédikáció számára. Egyrészt külsőleg meghatározott egy alkalomra történt felkérés, a vasárnapi istentiszteleti gyülekezet, illetve a hitoktatás vagy a lelkipozozás által. Az igehirdetőt arra készíti megbízata, hogy a prédikációt kihívó szituációra a tudatos participációt alkalmazza, amennyire az lehetséges. Azonban a következő problémával találja szemben magát a prédikátor. Minél kevésbé részese annak a helyzetnek, amely prédikációját meghatározza, annál pontatlanabb és érthetlenebb lesz bizonyágtétele. Minél intenzívebben keresi viszont a részvételt a nevezett helyzetben, annál bizonyosabban elnémul a szava, hiszen hallgatóinak kísértései, kétségei, és közönyössége őt magát is megterhelik. Hallgatói helyzetének konkrét szituációja benne is kísértést, együttszenvadást vált ki. A hallgatóiban megkísértette válik.

485 TISLÉR: Egyház másokért, 23. Kísérleti gyülekezetet indított, s a templomot szociális központként nyitotta meg. Ma ugyanez történik az úgynevezett city-templommal, ahol este a templom melegező helyként is funkcionál. Célja az volt, hogy reagáljon a hagyományos parókiális helyzet megváltozására az ipari társadalomban. (FEKETE: Ernst Lange – az igehirdetésről, 41.)

előszavában ennek megfelelően kijelenti, hogy könyvével meg akarja kérdőjelezni a prédikációról szóló uralkodó tanítást.⁴⁸⁶ Otto ugyanis úgy véli, hogy kora homiletikája még mindig erősen a dialektika teológia képviselőinek igehirdetési gyakorlatának hatása alatt áll, amely a retorikát száműzte a teológiából.⁴⁸⁷ Ezért kortársaihoz viszonyítva erőteljesebben és gyakrabban támadja a dogmatikai alapokkal rendelkező barthi homiletikát.⁴⁸⁸ Meglátása szerint annak ellenére, hogy a dialektika teológia a retorikával szembeni fenntartásokat fogalmazott meg, a prédikáció még krízisben van, s ezért elkötelezett módon tiltakozik a prédikációról szóló uralkodó tanítás ellen.⁴⁸⁹

A dialektikus homiletikai örökséggel szemben két kérdést támaszt. Az egyik arra kérdez rá, hogy a homiletika és a dogmatika vajon helyes viszonyt ápol-e egymással? Otto ugyanis úgy véli, hogy a dogmatikával szemben a homiletika függő helyzetbe került, mivel a dialektika teológia dogmatikai normái határozzák meg az uralkodó homiletikai rendszert. A másik kérdése a homiletikának az exegézishez való viszonyát tárgyalja. Szerinte a dogmatikai talajban gyökerező homiletika segíti azt az elképzelést, hogy a konkrét prédikáció levezethető a történetkritikai exegézisből. Otto alapvető tévedésnek tartja azt az elgondolást, hogy a homiléta a maga tanítását levezetheti a dogmatikából, az igehirdető pedig a maga prédikációját az exegézisből. Mindezért a dialektika teológia neves képviselőit teszi felelőssé, elvetve a barthi teológia retorikát negligáló magatartását.⁴⁹⁰

A prédikáció szerinte nyilvános beszéd, és mint ilyen, a retorika hatáskörébe tartozik.⁴⁹¹ A prédikációban szerinte arról van szó, hogy az egyház fórumán nyilvánosan, érthetően és hatékonyan arról beszélünk, hogy mit jelent a keresztyén hit korunk, világunk és társadalmunk szerkezetében.⁴⁹² Otto a nyelvből és a beszédből indul ki. Szerinte a prédikáció beszéd, irányított nyelv, ezért a nyelv az első, nem pedig a teológia. Felteszi a kérdést: „Hogyan közvetítjük a teológiát, ha nem a nyelv által? (...) A prédikáció nyelv, beszéd, amely embereket akar meggyőzni, akiknek testük, lelkük és agyuk van.”⁴⁹³

486 OTTO: Predigt als Rede, 5.

487 i.m., 15.

488 HERMELINK: Die homiletische Situation, 236.

489 KOPPERSCHMIDT: Rhetorik der deutschsprachigen Länder vom Beginn des 20. Jahrhunderts bis zur Gegenwart, 156.

490 LITERÁTY: Homiletika és retorika, 145.

491 OTTO: Predigt als Rede, 21.

492 i.m., 72.

493 ENGEMANN – LÜTZE: Grundfragen der Predigt, 259.

Gert Otto szerint a forma és a tartalom tendenciális egységében érthető meg igazán a retorika szerepe, amely olyan értelemben a beszéd művészete, amely által az igazság közlése lehetségessé válik. Az igazság közlésének formája azonban magát a tartalmat is meghatározza. Egy tartalom pedig a saját magához illő formát keresi. Ezért nem beszélhetünk szerinte egy idő fölötti, saját magában létező igazságról.⁴⁹⁴

Azon túl, hogy Gert Otto termékeny író volt,⁴⁹⁵ ő alapította 1965-ben a *Theologia Practica* című folyóiratot,⁴⁹⁶ amelynek neve később *Praktische Theologie*-re változott. A folyóirat szerkesztőjeként gyakran jelentetett meg olyan tanulmányokat, amelyek a retorika homiletikai szerepét hangsúlyozták.

Hogy mit eredményezett a homiletika antropocentrikus irányultságú szemléletváltása, Wolfgang Trillhaas példájával jól lehet szemléltetni, aki az 1935-ben írt, a dialektika teológia által meghatározott *Evangelische Predigtlehre*⁴⁹⁷ című homiletikáját az antropocentrikus fordulat hatására átírta.

Trillhaas kezdeti homiletikai munkásságát, így az *Evangelische Predigtlehre* első és második kiadását döntő módon a dialektika teológia szellemisége határozta meg. Az *Evangelische Predigtlehre* című homiletikájának harmadik, negyedik és ötödik kiadásaiban⁴⁹⁸ azonban már érzékelhető a barthi teológiától való távolodása. A korábbi két kiadáshoz képest ezekben növekvő súlyt tulajdonít az igehallgatóknak.⁴⁹⁹ Ha felépítésüket tekintve hasonlítjuk össze az 1935-ös és 1948-as kiadásokat, láthatjuk, hogy az első három fő fejezetcímben nem történt lényeges változás, míg a negyedik fő

494 STEINBACH: *A német homiletika ma* (2), 144. A retorika eme véleménye ellentmond a dogmatikus igehirdetési értelmezésnek, ami a középpontba a kijelentés önmegvalósulását teszi. Ezek szerint Isten Igéje önmagában hat. Ez az értelmezés a hallgatásnak a megértés folyamatában betöltött aktív szerepét nem veszi figyelembe. A dogmatikus értelmezés ugyanis azt hangsúlyozza, hogy a megértés egyedül Isten Igéje által és nem a hallgató elképzelése által van meghatározva. Isten autonómiája akkor győz teljesen, ha mindenféle szinten le van állítva az emberi cselekvés. (uo.)

495 Gert Otto főbb gyakorlati teológiai művei: *Praktisch Theologisches Handbuch* (1975), *Einführung in die Praktische Theologie* (1975), *Predigt als Rede* (1976), *Von Geistlicher Rede* (1979), *Praktische Theologie* (1988).

496 GRÖZINGER: *Zum Gedenken an Gert Otto*, 3.

497 TRILLHAAS: *Evangelische Predigtlehre*, München 11935, utánnomás: 21936.

498 TRILLHAAS: *Evangelische Predigtlehre*, München 31948, utánnomás: Berlin 41954, München 51964.

499 BOBERT-STÜTZEL: *Homiletische Wandlungen bei Wolfgang Trillhaas. Zum homiletischen Erbe zwischen dialektischer Theologie und liberaler Predigt*, 69.

fejezet esetén A prédikáció mint a lelkész szolgálata cím helyére a Prédikáció és gyülekezet került.⁵⁰⁰

A legnagyobb szemléletváltozást azonban leginkább az 1974-ben megjelent *Einführung in die Predigtlehre* című munkájában lehet tetten érni, ami korábbi Homiletikájának teljes újrafogalmazását jelenti.⁵⁰¹ Ebben azt a célt fogalmazza meg, hogy a homiletikát ki kell vezetni a dogmatikai egységelv diktatúrája alól. Ugyanakkor egyre fontosabbnak látja a hallgatókkal történő foglalkozást is, valamint az időiség, a nyelv és a kommunikáció vetületeit. A szociológiai és lélektani kutatások is felértékelődnek a szemében. Rámutat a prédikációtörténet különböző empirikus komponenseire. Mostantól a beszélő és hallgató közti kommunikációs történet emberi dimenziója is az érdeklődése középpontjába kerül.⁵⁰²

VI.3. A Szentlélek hatalma a prédikációban

Rudolf Bohren (1920–2010) teológusként Barth Károly tanítványa volt Bázelen.⁵⁰³ Fő műve, a dialektika teológia hatása alatt álló 1971-ben megjelent *Predigtlehre*, amely ma már klasszikusnak számító német homiletikai mű, átmenetet képez a dialektika teológia és az empirián tájékozódó teológiák között, mégpedig a pneumatológia segítségül hívásával. Békítő homiletikai látásával Bohren túllép a barthi hagyományokon, viszont annak minden eredményét és lényeges tanítását megőrzi és alkalmazza. Prédikációtana

500 TRILLHAAS: *Evangelische Predigtlehre* (1948), 167.

501 Mindezt az 1966-ban írt *Das Evangelium und der Zwang der Wohlstandskultur* című műve készítette elő. Ilyen szavakat, hogy modern és világ Trillhaas az 1960-as évektől kezdve használ egyre jobban, főként az 1966-ban írt művében, amelyben a következőt írja: „A modern világ megváltoztatja a mi hitéletünket, a mi keresztyén igehirdetésünket, vallásos beszédünket, valamint gyülekezeteinknek a formáját.” (Trillhaas: *Das Evangelium und der Zwang der Wohlstandskultur*, 2.)

Ahogy Trillhaas megváltoztatta homiletikájának a címét, úgy könyvének szerkezete is átalakuláson ment át, hiszen teljesen különbözik a korábbi kiadások felépítésétől. Könyvének tíz fejezetcíme a következő: 1.) A homiletika feladata és határai. 2.) A prédikáció és hallgatói. 3.) Prédikáció és Írás. 4.) A textus szerinti prédikáció problémái. 5.) Prédikáció és egyház. 6.) Az igehirdető. 7.) A prédikáció és annak idői meghatározottsága. 8.) Kazuális igehirdetés. 9.) A prédikáció érthetőségi szabályai. 10.) A prédikáció beszéddel kapcsolatos problémái. (TRILLHAAS: *Einführung in die Predigtlehre*, 1–103.)

502 KELEMEN: *A gyakorlati teológia leíró és előíró jellege*, 142–143.

503 VARGA: *Rudolf Bohren homiletikája*, 7.

dogmatikai talajban gyökerezik, de gyümölcsei az emberi élményeknek kitüntetett figyelmet szentelnek.⁵⁰⁴

Homiletikájában megfogalmazza, hogy „az én Prédikációtanom – ellentétben a széles körben elterjedt trenddel – nem az empiria alapvetésén tájékozódik, mert úgy gondolja, hogy a prédikáció krízise végső soron a hit krízisének a kifejeződése, amivel egyedül az empirikus tudományok segítségével nem lehet megbirkózni. Másrészt sokan abban látják a prédikáció krízisét, hogy a dialektika teológia következtében a prédikáció reformatori fogalma megújult, ami az empiria figyelmen kívül hagyásához vezetett (...) Kényszerítve érzem magam, hogy keressek egy új kiindulási pontot, amelyben az empiria, ha vezető szerepet nem is kap, de új méltóságot mindenképpen. Ennek a homiletikának az egész szerkezete mutatja azt a próbálkozást, hogy a prédikálást, mint emberi művet hangsúlyozza, anélkül, hogy a dialektika teológiából származó eredetét tagadni akarná.”⁵⁰⁵

Bohren kijelenti, hogy „a hit mondja meg, mi a prédikáció. Mivel a prédikációban hitről van szó, így egy homiletika nem vonatkoztatható el a hittől.”⁵⁰⁶ Abba a vonulatba lehet beilleszteni Rudolf Bohren homiletikai gondolkodását is, amely a prédikációt dogmatikusan az Ige-teológia felől értelmezi. A kommunikációelméletet figyelembe véve azt a keskeny sávot igyekszik megtalálni a Predigtlehre szerzője, amelyen belül feltérképezi a prédikáció és a kommunikáció közös síkját. Nem tekinti egyszerű kommunikációs folyamatnak a prédikációt, viszont elismeri, hogy szükségszerű jogosultsága van a prédikáció folyamatában a kommunikációelméletnek. Ennek a gyengéjének azt tartja, hogy bár meg tudja válaszolni azt, hogy mi történik, ha ketten vagy hárman együtt vannak, de Jézus erre vonatkozó titkát nem képes megérteni. A legsúlyosabb érv szerinte, ami azonban viszonylagossá teszi a kommunikációutatást, az a Szentlélek helye a prédikációban.⁵⁰⁷

Bohren a Szentlélek gyakorlati teológusa. Azt fejtegeti, hogy a Szentlélek teszi gyülekezeteinket a Jézus Krisztus gyülekezeteivé. Szerinte a gyülekezet-ről beszélni annyit jelent, mint azt kérdezni, hogy milyen módon érvényesül a Szentlélek hatása a gyülekezetben? „Gyülekezeteink akkor tartoznak Jézus Krisztushoz, ha Lélekkel teltek, ha Szentlélek által működnek.”⁵⁰⁸ Amire,

504 LITERÁTY: Homiletika és retorika, 150.

505 BOHREN: Predigtlehre, 52–53.

506 i.m., 49.

507 LITERÁTY: Homiletika és retorika, 150.

508 BOHREN: Predigt und Gemeinde, 186.

illetve Akire szüksége van a mi prédikálásunknak, az a Szentlélek. Ezzel azt ismerjük el, hogy Isten országa nemcsak szavakban áll, hanem erőben. A Szentlélek nélküli prédikáció azért felesleges, mert ürességből szól ürességbe. Minden azon áll vagy bukik, hogy a Szentlélek eseménnyé lesz-e a számunkra.⁵⁰⁹

Bohren pneumatológiai alapon utasítja el az úgynevezett cselekvéstudományok gyakorlati alkalmazását. A hitet Isten ajándékozta, így „a prédikálás sohasem válhat kommunikációs folyamattá, amit mi uralunk, különben Istennel mi rendelkeznenk, a hit pedig emberi lehetőség lenne. Egy »új tudományos retorika« és a prédikálás között van egy áthidalhatatlan különbség, magának a Léleknek a hatalma. Pál apostol mondatát – »a hit a hallásból van« (Róm 10,17) – nem tudom pótolni azzal a mondattal, hogy »a hit rábeszélésből van« akkor sem, ha formálisan nézve a prédikáció nem más, mint rábeszélés.”⁵¹⁰ Látható, hogy Rudolf Bohren számára a retorika idegen törvény, s mindebből levonható a következtetés, hogy a 20. század homiletikai palettáján Rudolf Bohren van legmesszebb Gert Otto-tól és ő áll legközelebb a barthi teológia által meghatározott homiletikai gondolkodáshoz.⁵¹¹

Bohren homiletikai felfogása ellenpólusa ugyanakkor az Ernst Lange által képviselt empirikus homiletikának is. Lange ugyanis a dogmatikus prédikáció-fogalom igényét átváltoztatja a vasárnapenkénti prédikációra: „nem azt kell megkérdezni, hogy a prédikáció »*praedicatio verbi divini*«-e, nem a prédikáció lényegére és a prédikációhoz fűződő ígéretre kell rákérdezni, hanem a konkrét homiletikai aktusra, a prédikálás hetenkénti feladatára és a feladat megoldására.”⁵¹² Lange véleménye és az Ige-teológia közötti kontraszt kézenfekvő, de ugyanígy ellentét van abban is, hogy amíg Bohren a hit és a Szentlélek felől szemléli a prédikációt, addig Lange a prédikációt a kommunikációs folyamat célja és sajátossága felől értelmezi.⁵¹³ Másrészt Bohren prédikáció értelmezésében a legjellegzetesebb vonás az, hogy a prédikálást feloldozásnak és ördögűzésnek tartja, míg Lange a hallgatóval történő beszélgetésként fogja fel.⁵¹⁴

509 BOHREN: Predigtlehre, 72.

510 i.m., 153–154.

511 VARGA: Rudolf Bohren homiletikája, 43.

512 LANGE: Predigen als Beruf, 19.

513 i.m., 58.

514 VARGA: Rudolf Bohren homiletikája, 42.

VI.4. Czeglédy Sándor helye a 20. század homiletikai palettáján

1992-ben a német homiletikai irodalom Jan Hermelink doktori disszertációjának megjelenésével lett gazdagabb.⁵¹⁵ Munkája kora homiletikai koncepcióinak és prédikációértelmezéseinek részletes ismertetése és elemzése, és ezzel kora homiletikai szituációjának kidolgozása.⁵¹⁶ A szerző többek között a fentiekben ismertetett homiletikák (Wolfgang Trillhaas, Ernst Lange, Gert Otto) homiletikai gondolkozásmódját is tárgyalja.

Ugyan felsorolásából Czeglédy Sándor mint magyar homiléta hiányzik, mivel a német homiletikákat vizsgálta munkájában, de nekünk hozzá lehet mérni ezekhez a nagy nevekhez Czeglédy Sándor nevét is, hiszen ahogyan e homiletikák művei meghatározták az utóbbi évtizedek német homiletikai gondolkodását, Czeglédy Sándor hozzájuk hasonlóan döntő módon meghatározóvá vált a magyar református egyház homiletikai gondolkodásának formálásában. Ezért ránk, az utókorra maradt az a feladat, hogy az ő nagyságát felmutassuk.

A liberális teológiai gondolkodás uralma a magyar református homiletikán belül egészen a II. világháborúig tartott. Ezt követően Magyarországon is megmozdult a teológia művelése, de a professzor szerint egy olyan intenzitású megújulásról, mint amilyent az 1930-as évek európai protestáns egyházaiban láthattunk, nem beszélhetünk.⁵¹⁷ Mégis a dialektika teológia hatása máig érezteti hatását, s ebben nagy szerepe van Czeglédy Sándornak is. Literáty Zoltán meglátása szerint a magyar református homiletikai gondolkodás mind a mai napig két fontos műre alapoz: történeti, formai és néha elvi területen Ravasz homiletikájára, míg materiális és elvi területen Czeglédy homiletikájára. Ugyanakkor Literáty Zoltán disszertációjában azt is hangsúlyozza, hogy a magyar református egyház II. világháborút követő időszakának homiletikai gondolkodását Czeglédy Sándornak az Ige-teológia alapján tájékozódó homiletikája határozta meg.⁵¹⁸

A professzor számára a fő problémát a schleiermacheri talajból kinövő emberi tényezőt túlhangsúlyozó teológiai gondolkodás, vagyis az antropo-

515 HERMELINK, JAN: Die homiletische Situation. Zur jüngeren Geschichte eines Predigtproblems. Die homiletische Situation. Zur jüngeren Geschichte eines Predigtproblems. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1992.

516 STEINBACH: A német homiletika ma (1), 116.

517 CZEGLÉDY: Üzenet a ma teológusainak, TtREL I.27.c.187.71, 1980, 3.

518 LITERÁTY: Homiletika és retorika, 226.

centrikus szemlélet jelenti. Ezért a barthi teológiához hasonló tiltakozás jellemzi homiletikáját is, ellenkezés a 19. század mindennemű homiletikai elgondolásával szemben. Elutasítja az igehirdető szerepének túlhangsúlyozását. Szerinte a prédikáció kérdése nem a prédikátor kérdése. Az emberre természetesen szükség van, hiszen a homiletikát emberek művelik. Az igehirdetőnek azonban a legfontosabb feladata az, hogy engedelmesség által Isten Igéjét szolgálja.⁵¹⁹

Czeglédy Sándor jól ismerte kora homiletikai irányzatait. Minden homiletikai tárgyú, rendelkezésére álló szakfolyóiratot átolvasott, s színes ceruzával aláhúzta a fontos részeket. Ugyanakkor egész szemináriumi könyvtárát használta, benne a legújabb és legrégebbi anyagot egyaránt. Kiradírozható, végtelenül diszkrét színes ceruzával rajzolt jelei és aláhúzásai ma is hasznosak lehetnek, hiszen jelzik, hogy mit érdemes a nyelvvel küszködőnek szűkös idejében lefordítania.⁵²⁰

Czeglédy Sándor tehát tájékozott volt, a gyakorlati teológia diszciplínáit tanítva is együtt haladt a korrallal, s folyamatosan modernizálta az általa oktatott tárgyak tananyagát. Amikor a poimenika területén jött az antropológiai fordulat, akkor ő is elindult ezen a vonalon. Túllépett Eduard Thurneysen⁵²¹ és Makkai Sándor⁵²² könyvein, s a hazai teológiai oktatásban először nála jelent meg tananyag szintjén a Jung-, Adler-, Frankl-, Fromm-művek bemutatása és kritikai ismertetése. A katechetika oktatására is mindez igaz. Második katechetika jegyzetében már sokkal nagyobb jelentőséget tulajdonít a lélektanban. A liturgia területén is sokat kutatott. Naprakész ismeretekkel rendelkezett, konferenciákra járt, s ami a lélektanból az istentiszteleti liturgia részévé válhatott, arra igent mondott, hiszen a liturgikát nem veszélyeztette az, ha antropocentrikus hatások érték, mivel ettől a prédikáció még stabil maradt.

Aztán jött a homiletikában is az antropocentrikus fordulat, azonban Czeglédy Sándor nem lépett rá arra az útra, amelyen az Ige-teológia irányából induló, de aztán a homiletikáját többször is átíró Wolfgang Trillhaas járt. Nem győzte meg őt Ernst Lange sem, aki szerint az igehirdetőnek az igehallgató életéről kell beszélnie a prédikációban. Czeglédy Sándor A prédikáció gyülekezetszerűsége című habilitációs dolgozatából választ találhatunk

519 CZEGLÉDY: A prédikáció gyülekezetszerűsége (1938), 151.

520 ID. FEKETE: A választott nép szolgálatában, 8.

521 THURNEYSEN, EDUARD: A lelkigondozás tana (eredeti címe: Die Lehre von der Seelsorge, 1946). Budapest, Református Egyetemes Konvent Sajtóosztálya, 1950.

522 MAKKAI, SÁNDOR: Poimenika. A személyes lelkigondozás tana. Budapest, A Magyar Református Egyház kiadása, 1947.

arra, hogy miképpen gondolkodott erről a kérdésről. Az Ige-teológia biztos talaján állva szerinte gyülekezetszerűen prédikálni annyit jelent, mint az Igét szolgálni. Szerinte, ha a prédikátor megveti az Ige szolgátságát, akkor a rosszabb szolgátság lesz az osztályrésze: a hallgatóság emberi világának rabszolgája lesz.⁵²³

Nem lépett rá a Gert Otto által kijelölt homiletikai ösvényre sem. Ismerte ezt az irányzatot is, hiszen nemcsak beköttette a *Praktische Theologie* folyóirat példányait, hanem rendszeresen átolvasta azokat, s több helyen színes ceruzával aláhúzta a fontos részeket, mégsem tudunk felfedezni homiletikai írásaiban egyetlen jelet sem arra vonatkozóan, hogy túlhangsúlyozta volna a retorika szerepét.

Fontosnak tartotta a Szentlélek munkáját, de tanulmányaiban mégsem találunk nyomokat arra vonatkozóan, hogy Rudolf Bohren 1972-ben írt *Predigtlehre* című vaskos könyvének homiletikai felfogását követte volna. Boros Géza 1969-ben *A prédikáció dinamikája* címmel írt doktori dolgozatot⁵²⁴, amelyet a pneumatikus szemléletű teológia nagymértékben meghatározott. Czeglédy Sándor a disszertációról írt bírálatában a pneumatológiai irányzatra direkt módon nem tesz megjegyzést, viszont rámutat Boros Géza témájának nehézségére, amely szerinte abban áll, hogy a prédikáció igazi dinamikája paradox valóság, és érvényes rá az, amit Jézus az újjászületéssel kapcsolatban mond: „A szél fú, a hová akar, és annak zúgását hallod, de nem tudod honnan jó és hová megy.” (Jn 3,8) Czeglédy Sándor megállapítása szerint Pál apostol például egészen biztosan „dinamikus” igehirdető volt, ellenségei mégis azt mondták rá, hogy a „levelei ugyan súlyosak és kemények; de a maga jelenvolta erőtelen, és beszéde silány.” (2Kor 10,10) Mert sokszor az erőtlennek látszó igehirdetésben a Lélek ereje dolgozik, hiszen erre is áll, hogy az Isten ereje „erőtlenség által végeztetik el.” (2Kor 12,9) Viszont a nagyon „dinamikusnak” látszó prédikálás olyan is lehet, mint a Hóreb hegyének szikláit megszagató szél, amelyről azt olvassuk, hogy „az Úr nem vala abban a szélben”. (1Kir 19,11)⁵²⁵

Az empirikus fordulatról a következőket írja: „A húszas és harmincas évek nagy fellendülése után jött egy hanyatlás. Ez azonban nem csak kifáradás volt, hanem ellenhatás is, az inga visszalendülése, az addig háttérbe szorult tendenciák előretörése. (...) A felvilágosodás emberközpontú és az ember dicsőségét hirdető teológiája visszaszorult ugyan a II. világháború előtti és

523 CZEGLÉDY: *A prédikáció gyülekezetszerűsége* (1938), 179–180.

524 BOROSS: *A prédikáció dinamikája*, 1–347.

525 CZEGLÉDY: Boross Géza budapesti lelkész *A prédikáció dinamikája* című doktori dolgozatának bírálata, 2.

alatti apokaliptikus években, amikor feltárult az az óriási távolság – *diastasis* – amely a liberális protestáns teológiát a Szentírás csodálatosan nagyszerű világától elválasztotta, – de amikor az emberek összeszedték magukat, elkezdtek az újjáépítést, (...) s ahogy kibontakoztak a »Wirtschaftswunder«, a gazdasági csoda körvonalai, az emberközéppontú teológia újra lobogó zászlókkal jelentkezett a csatatéren.” Elmondja azt is, hogy a német protestáns egyházakkal is az történt, mint Jesurunál a Mózes éneke szerint: „Meghíztott Jesurun és rugódózott. Meghíztál, megkövéredtél, elhájasodtál. És elhagyá Istent, teremtőjét, és megveté az ő üdvösségének köszikláját.” (5Móz 32,15)⁵²⁶

Egy másik előadásában az antropocentrikus fordulatról a következőket írja: „Az »empirische Wende« azt jelenti, hogy a tapasztalat világához fordulnak. Azt mondják, hogy a megelőző korszakban, amikor még az ún. dialektika teológia hatásai érvényesültek, a teológusok elfordultak a tapasztalat adottságaitól. (...) [amikor] valósággal hitetlenségnek látszott, ha valaki lélektannal, valláslélektannal vagy általában nem-teológiai antropológiával foglalkozott.”⁵²⁷

„Nem csodálkozhatunk – állapítja meg a professzor –, hogy ezután az inga az ellenkező irányba lendült ki, amikor a teológusok fellázadtak – ahogy Gert Otto mondta – az Ige mítosza ellen, és azt követelték, hogy igenis az emberi valóság empirikus tényei felé kell fordulnunk. Ez az ún. empirische Wende azt jelentette, hogy – mint azelőtt – ismét az ember került a teológiai eszmélődés középpontjába.”⁵²⁸ Ennek ellenhatásképpen a homiletika az eddig szégyenletesen elhanyagolt humántudományok felé fordult. „De itt nem egyszerűen egy érthető, sőt szükséges ellenhatásról, vagy az egyensúly helyreállításáról van szó – mondja a professzor –, hanem az előrehaladó szekularizálódás szellemében annak a realitás-princípiumnak az érvényesítéséről, amely szerint egyetlen valóság van, az a valóság, amely érzékszerveink útján felfogható.”⁵²⁹

Az empirikus fordulatról tehát az a véleménye a professzornak, hogy mindez az előrehaladó szekularizálódás szellemiségének eredménye. Hozzáteszi: az valóban igaz, hogy az istentisztelet emberi aktus is, ugyanakkor „felelősek vagyunk azért és mint parancs szól hozzánk, hogy Istent Léleekben és igazságban imádjuk. Meg kell tennünk minden tőlünk telhetőt, hogy igaz legyen

526 CZEGLÉDY: Üzenet a ma teológusainak, TtREL I.27.c.187.71, 1980, 3.

527 CZEGLÉDY: Az istentisztelet pneumatológiai alapjai, TtREL I.27.c.187.71, 1981, 4.

528 CZEGLÉDY: Üzenet a ma teológusainak, TtREL I.27.c.187.71, 1980, 4. Gert Otto 1972-ben írta tanulmányát az Ige mítosza ellen: OTTO: Wider den „Mythos“ der Verkündigung, 316–324.

529 CZEGLÉDY: Az istentisztelet pneumatológiai alapjai, TtREL I.27.c.187.71, 1981, 4.

istentiszteletünk objektíve is, – tehát megfeleljen a legmagasabb normának, az egyetlen zsinórmértéknek, az Igének, és szubjektíve is, – vagyis a liturgus és a gyülekezet minden cselekménye szívből jöjjön és olyan legyen, hogy rá lehessen mondani: Hitttem, azért szóltam. A modern nyelvfilozófia, kibernetika, kommunikáció-kutatás nyújthat segítséget ahhoz, hogy liturgiánk nyelvi alakjait ellenőrizzük, hogy »verifikáljuk«, amit mondunk és teszünk az istentiszteletben. Ezt a segítséget el is kell fogadnunk. De úgy, hogy a döntő norma az Ige maradjon, és hogy minden erőfeszítésünket a Lélekért való könyörgés hassa át.”⁵³⁰

Czeglédy Sándor szerint korának legfontosabb teológiai leckéje az, hogy „a mélyreható változások, az ideológiák megrendülése idején újra felfedezzük a teológia relevanciáját, amely végső fokon Jézusnak abban az igényében gyökerezik, hogy ég és föld elmúlnak, de az Ő beszédei soha el nem múlnak. (...) A *diastasis* élménye után, amikor megtanultuk, vagy meg kellett tanulnunk, milyen nagy a közbevettetés, sőt az ellentét az Isten országa és az ember kultúrtörekvései között, most meg kell tanulnunk, hogy az *incarnatio* tényéből következőleg hogyan fonódik bele mégis az evangélium a földi élet szövedékébe.”⁵³¹

VI.5. Czeglédy Sándor két homiletika jegyzetének összehasonlítása

Czeglédy Sándornak a teológus hallgatók számára készített első jegyzete 1950-ben jelent meg Homiletika I. félév anyaga címmel, majd egy évvel később ennek folytatása is Homiletika II. és IV. rész címmel. Húsz évvel később 1971-ben pedig kiadásra került a professzor második homiletikája is A homiletika vázlata címmel. Ha az 1950-ben és 1951-ben kiadott jegyzeteket egy egységként szemléljük, feltűnik, hogy a homiletika fogalmi tisztázását követően annak kétötöd része történeti jellegű leírás, amelyben a professzor a prédikáció-történetet vizsgálja a különböző teológiatörténeti korokban. Czeglédy Sándor előbb a külföldi, majd a magyar prédikáció-történetet veszi sorra olyan módon, hogy az egyes teológiatörténeti korok prédikációs gyakorlatának tisztázása után az adott kor legjelesebb igehirdetőit és azok prédikációit jellemzi.⁵³²

530 i.m., 6–7.

531 CZEGLÉDY: Üzenet a ma teológusainak, TtREL I.27.c.187.71, 1980, 5–6.

532 A professzor feltehetően még a jegyzet megjelenése előtt két különböző prédikáció tör-

Ehhez hasonlóan A homiletika vázlata című jegyzete is bevezetéssel kezdődik, ami a korábbi homiletikájához képest kiegészült a gyakorlati teológia fogalmi magyarázásával és annak elágaztatásával. Ezt követően ennek a jegyzetének ugyancsak a kétötöd részét a prédikáció-történeti rész teszi ki, amelyen az előző kiadáshoz viszonyítva a professzor alig változtatott. Sok esetben egész bekezdéseket emel át a korábbi kiadásból változtatás nélkül, vagy kisebb átalakításokkal, s vannak olyan részek is, ahol az egyes teológiai történeti korok leírását újabb gondolatokkal és bekezdésekkel egészíti ki. Figyelemreméltó tulajdonsága az újabb jegyzetnek az, hogy a prédikáció-történeti részben meg sem említi a homiletika területén is bekövetkezett empirikus fordulatot, csupán a Magyarországon is ismert berni ígéhirdetőnek, Walter Lüthi-nek a nevét emeli ki 1971-ben a két kiadás között eltelt húsz éves időintervallumból.⁵³³

Az első és a második homiletikája is az elvi rész tárgyalásával folytatódik. A professzor mindkét kiadásban hét alcím alatt tárgyalja a homiletika elvi kérdéseit. Az elsőhöz képest a második kiadás elvi részében megváltozott az egyes alfejezetek sorrendje, valamint egy régebbi fejezetcím helyett újat tárgyal. Ezen kívül azonban az első kiadás elvi részének hat alcíme megfeleltethető az újabb kiadás hat fejezetcímével.⁵³⁴ A hét fejezetcím párból csupán egy nem feleltethető meg egymásnak.⁵³⁵ A hat közel azonos alcím tárgyalása közül az új kiadásban a 14., 16. és 17. fejezetek tartalma nagymértékű

ténettel foglalkozó dolgozatot is megfogalmazott, amelyek gépirat formájában maradtak ránk töredékes formában. A TtREL I.27.c.186.65. jelzetű két prédikáció-történettel foglalkozó dolgozat cím, évszám és hely megjelölése nélkül mindmáig fellelhető. Az egyik, eredetileg 69 oldalas dolgozatnak az első 36 oldala hiányzik. A másik tanulmány pedig csupán a 138. oldaltól a 182. oldalig maradt meg. Szemmel láthatóan ezek tömörített és letisztázott változata jelent meg nyomtatásban is a Homiletika I. félév anyaga című jegyzetben.

533 CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 74.

534 Az alábbiakban a 2-es szám a 2. kiadásra, a homiletika vázlata című jegyzetre utal, míg az 1-es szám a Homiletika II. és IV. rész című jegyzetre:

212: A prédikáció feladata – 112: A prédikáció feladata

213: A prédikáció és a Szentírás – 114: Az ígéhirdetés: írásmagyarázat

214: A prédikáció és a gyülekezet – 115: A prédikáció és a gyülekezet

215: A prédikáció és a liturgia – 118: Prédikáció és istentisztelet

216: A prédikáció és az ígéhirdető személye – 116: A prédikátor személye az ígéhirdetésben

217: ÍGÉHIRDETÉS és szónoklás – 117: A szónoklás és ígéhirdetés.

535 214: A hirdetett Ige és a látható Ige – 113: Egyidejűség a testté lett Igével. A homiletika vázlata című jegyzetben a 14. sorszám kétszer is fel van tüntetve a 14: A prédikáció és a gyülekezet és 14: A hirdetett Ige és a látható Ige megjelölésére.

egyeztést mutat az 1951-es kiadás hasonló pontjaival, a 12.⁵³⁶, 13.⁵³⁷ és a 15.⁵³⁸ fejezetek viszont teljesen át lettek dolgozva.

A homiletika vázlatának következő nagyobb szerkezeti egysége a tartalmi rész, amely az első kiadásból teljesen hiányzik. Ebben a professzor a textus szükségességéről, a textus magyarázásáról és az igehirdetés alkalmairól ír. A homiletika vázlatának utolsó szerkezeti egysége, az alaki rész pedig szinte teljesen fedi az 1951-ben kiadott Homiletika II. és IV. rész című jegyzet negyedik részét.⁵³⁹

Összességében megállapítható, hogy második jegyzetének tartalma nem sokat változott az elsőhöz képest. Ha történt is változás néhány fejezetben az előző kiadás fejezeteinek tartalmához képest, szemléletbeli változásról mégsem beszélhetünk, hiszen az újabb fejezeteket is az Ige-teológia szellemiségében írta. De felvetődik a kérdés, hogy miért történt ilyen kevés változtatás az új jegyzetben, amikor a professzornak lehetősége nyílt arra, hogy húsz év múlva újra homiletikai jegyzetet jelentethet meg? Mi lehet az oka annak, hogy nem revideálta korábbi nézeteit? Valószínűleg azért tett így, mivel már

536 A homiletika vázlata című jegyzetének 12. fejezetében A prédikáció feladata címmel a Praedicatio Verbi Dei est verbum Dei reformatori hittélt öt fontos minősítéssel látja el a professzor: 1.) Ez nem jelenti a mi prédikációnk és Isten Igéjének azonosítását. 2.) A mai igehirdetők mindenestől rá vannak utalva az első tanuk bizonyágtételére. 3.) Igehirdetésünk szabad beszéd. 4.) A prédikáció Isten beszédeként közösségteremtő Ige. 5.) A prédikáció a keresztséggel és az úrvacsorával elválaszthatatlan kapcsolatban van. (CZEGLÉDY: A homiletika vázlata, 93–97.)

537 A homiletika vázlata című jegyzetének 13. fejezetében A prédikáció és a Szentírás címmel a professzor arról ír, hogy Jézus Krisztus az ő személyes jelenlétének ígérését a róla szóló bizonyágtéveshez kötötte, ezért a prédikáció első követelménye, hogy mondanivalóját a Szentírásból vegye. Arra hívja fel a figyelmet, hogy ezt a tételt el kell határolnunk a következőktől: 1.) A szekuláris félreértéstől, amelynek az a lényege, hogy az emberi ész természetlő fogva rendelkezik a Szentírás „előzetes megértésével”. 2.) A római katolikus egyház tradíció-tanától, amelyben az Írás magyarázatát ténylegesen a tradíció szabja meg. 3.) A prédikáció misztikus-rajongó értelmezésétől. A 16. század rajongói közül voltak, akik megvetették a „külső Igét”, s közben saját élményeiket, emberi tapasztalataikat azonosították a Szent Lélek szavával. Nincs tehát más út Jézus Krisztus személyéhez, csak a Szentíráson keresztül. A prédikáció célja az, hogy az emberek megtalálják ezt az utat. (i.m., 97–101.)

538 A homiletika vázlata című jegyzetének 15. fejezetében A prédikáció és a liturgia címmel Czeglédy Sándor hangsúlyozza, hogy a liturgiát nem a vallás teszi liturgiává, hanem az, hogy Isten megszólít minket, mi pedig felelünk az ő megszólítására. Másfelől ragaszkodnunk kell ahhoz is, hogy az istentisztelet egységét elsősorban a prédikációnak kell megszabnia. Mind a lectio, mind az imádságok, mind az énekek tartalmának a prédikációra kell néznie. (i.m., 116–118.)

539 A két kiadás alaki részei közötti legnagyobb különbség az, hogy az újabb kiadásból már kihagyta a korábbi kiadás 34. A magyarázásról, 35. A bizonyításról, valamint a 36. A rábírásról szóló fejezeteit.

az 1950-es évek elejére egy letisztult homiletikai szemlélettel rendelkezett. Ez pedig nem változott meg az 1970-es évek elején és azt követően sem. 1951-ben már annyira világosan és letisztultan látta a homiletikát, hogy úgy gondolta, nem kell rajta változtatni. Ezalatt az időszak alatt a homiletika területén nem volt rá senki olyan nagy hatással, hogy új gondolatokkal egészítette volna ki homiletikai tanítását.

A poimenika, liturgika, és katechetika terén átemelt újításokat a pszichológiából, de mint kiváló teológus tudta, hogy a pszichológia mint a lélekkel való foglalkozás segédtudománya nem válhat az igehirdetés segédtudományává, mivel annak a kijelentés az alapja. Tudta, hogy a szószéken nem lehet engedményeket tenni, mivel itt a krisztocentrikus Ige-teológia megálljt parancsol.